

ještě i kamenářství. Ojedinelý železný nůž, pocházející z jednoho z nejmladších kyjatických hrobů, je zjevným importem.

Druhá část knihy informuje o žárovém pohřebišti, odděleném od osady potůčkem, a situovaném na JV svahu nad sídlištěm. Podařilo se odkrýt 1.334 hrobů (některé s více pohřby) a reálně vyznívá odhad, že tu na ploše asi půl hektaru bylo původně pohřbeno cca 2.000 mrtvých. Čtenář je obeznán s detaily pohřebního ritu od spalování mrtvých (použito je také údajů z oblasti experimentální archeologie) přes ukládání kremace do uren (některé mají „otvor pro duši“) až po úpravu hrobových jam (skvostné kamenné skřínky kyjatických pohřbů) a počty milodarů. Archeologicky vhodně připravená půda poskytla posléze autorovi také smělý vhled do společenských otázek a duchovního života lidu jihovýchodních popelnicových polí. Přes neexistenci honosných náhrobků je nepochybné, že v hrobové výbavě se odráží sociální stratifikace živé komunity (meč, zlatý a bronzový šperk, zub třetihorního žraloka v bohatých hrobech), setřená vládnoucím pohřebním žehem asi více než si často připouštíme. K religioznímu životu kupodivu mnoho materiálních dokladů není; popelnicová pole středodunajského a zvláště lužického okruhu jsou v tomto směru vděčnější. Pozoruhodné jsou zato Furmánkovy demografické propočty, opřené o exaktní fakta: průměrný věk pohřbených (22,4 let) — zkršený vysokou dětskou mortalitou, dobu trvání pohřebiště a reálný odhad počtu pohřbených; vychází pak, že v piliňské fázi osciloval počet obyvatel osady kolem čísla 90, zatímco v kyjatické fázi klesl asi na polovinu a stále se snižoval. Tu snad by byla na místě otázka, zda není třeba počet pohřbených pro demografické úvahy doplnit ještě značným číslem nepohřbených nemluvňat, která — jak ukázal v citované monografii v r. 1983 E. Neustupný — nebyla v primitivních civilizacích považována ještě za členy rodu a tudíž jim nenáležela pocta rituálního pohřbu. Pokud by tomu tak bylo, pak by se asi poněkud, avšak ne podstatně, zvýšila celková čísla počtů hlav v jednotlivých generačních kohortách. Počet 90ti lidí v jedné sídlištní fázi v době populačního vrcholu osady, byť šlo o prosté „venkovské“ sídliště, není velký!

Analytické a dokumentační zpracování výzkumů v Radzovicích, které je východiskem hodnocené Furmánkovy knížky, a které obsahuje i veškerý vědecký aparát, najde specialista v odborném tisku. V tomto přehledném spise jsou shrnuty již jen výsledky dlouholeté a usilovné, zároveň však krásné a archeologicky vděčné práce. Autorovi patří dík i za to, že široké čtenářské obci připravil čtivý, věcně a esteticky účinně ilustrovaný text, základní tabelární rámec historických událostí doby popelnicových polí a zasvěcené uvedení látky do širších dějinných souvislostí. Ocenit je třeba i čistotu a srozumitelnost jazyka; patrně jen z přemíry snahy po pojmové jasnosti se stalo, že lokálně se použilo slovo „kultura“ častěji než bylo třeba: mám na mysli jmenovitě str. 16, kde na 12 řádcích se toto slovo vyskytlo 10×.

Vladimír Podborský

Zdeněk Smetánka, Legenda o Ostojovi, Praha 1992, 296 stran, 58 obrázků v textu.

Autor se ve své další knížce, určené hlavně širší čtenářské obci, opět zaměřil na období raného a počínajícího vrcholného středověku. Tato charakteristika je ale pouze formální. Vnitřně se totiž soustředil na vykreslení obyčejného života rolníka Ostoje z 1. poloviny 12. stol. Jako podklad autorovi posloužila listina z r. 1233 z doby Václava I., v níž se potvrzovaly majetkové poměry na Levém Hradci a v Úněticích, existující již ve století předcházejícím.

Myslím, že svým významem lze Legendu přiřadit k takovým dílům, jako byla Böhmovi Kronika objeveného věku, Sklenářovi Učenci a pohané a autorova předcházející knížka Hledání zmizelého věku. Každá taková práce, psaná s důkladnou znalostí problému, živým, čitelným a jasným rukopisem, s kusem osobního poznání

a zkušenosti, je skutečně hodnotným literárním dílem přesahujícím rámec archeologie.

V Legendě nám autor předvádí jednotlivé obrazy středověké krajiny a koloběh rolníkova života v ní. Nejsou to ale skutečné obrazy, spíše mozaiky skládající se z mnoha kamínek. Autor u každého z nich pečlivě zvažuje argumenty pro a proti, aby jej potom do zamýšlené mozaiky zasadil. Využívá při tom i svých bohatých zkušeností ze života na vesnici. Nechává jim vyniknout jen při zdůraznění určitých jevů — jejich houževnatosti a trvání od století dvanáctého po současnost. Tím dosahuje silného čtenářského dojmu.

Při rekonstrukci určitého jevu autor vytváří několik alternativních obrazů. Nechává je chvíli „žít“ a přitom nenásilně vede čtenáře k tomu, aby spolu s ním vybral tu nejpravděpodobnější variantu, schopnou života. O této metodě se dá hodně diskutovat. Musíme si ale uvědomit, že jde o dílo, které stojí již mimo rámec přísné odborné literatury a tedy musí nutně vystupovat z řady.

Politováním hodná je absence barevných obrázků a fotografií; to je u publikace určené pro širokou veřejnost vážný nedostatek. Můžeme se jenom domnívat a doufat, že tato chybička na kráse nevznikla autorovým přičiněním, ale tlakem ze strany vydavatele na rozsah publikace. Stejněho druhu může být i poněkud nepřehledná úprava seznamu doporučené literatury (i když stejnou úpravu autor použil již ve svém Hledání zmizelého věku). Vesměs se tedy jedná o nedostatky technického charakteru; na podstatu Legendy vliv nemají.

Myslím, že Legenda má tu sílu vnímavého čtenáře na okamžik zastavit, aby se v této chvíli ohlédl zpět; aby dohlédl až ke svým kořenům, odkud vyšel, a vzdal úctu všem těm bezejmenným rolníkům. Toto ohlédnutí je právě v dnešní době, při hledání základních hodnot, o to cennější.

Zbývá už asi jenom jediné: vzdát dík autorovi. Dík za jeho vyznání a odvahu se kterou překročil stín „suché“ vědy a před zraky všech přítomných vdechl život Ostojovi a jeho době.

Rastislav Korený

The Celts. (Ed. Sabatino Moscati), Bompiani Milano 1991, 795 str., 818 barevných reprodukcí, 427 černobílých obr. a 31 map v textu.

Monumentální obrazová publikace byla vydána u příležitosti rozsáhlé výstavy evropských Keltů — „I Celti. La prima Europa“ — umístěné v prostorách Palazzo Grassi na San Samuele v Benátkách. Na přípravě výstavy otevřené v březnu 1991 a ukončené po prodloužení až v lednu 1992 se podílely vědecké a kulturní instituce z 24 zemí včetně Československa.

Publikace tématicky spojené s novou expozicí a zveřejněné současně s její vernisáží se obvykle označují jako katalog. Zdráhám se však tohoto označení použít v případě velkolepého a reprezentativního díla věnovaného evropským Keltům, přestože sám S. Moscati se mu nevyhýbá. Skutečný katalog, tj. soupis vystavených předmětů s dalšími údaji, však zabírá i s rejstříkem lokalit jen 92 stran, což představuje pouze jednu osminu z celkového rozsahu. Podstatnou část knihy, připomínající poněkud encyklopedii evropského latěnu, tvoří vědecké studie a příspěvky asi od sta významných keltologů.

Sborník obsahuje předmluvu, po níž následuje pojednání o postavení Keltů ve starověké Evropě (G. A. Mansuelli). Vlastní tematika publikace je rozdělena do devíti celků, o nichž se zmíním podrobněji. Tato část je doplněna závěrečnými úvahami S. Moscatiho, pasáží o starověkých autorech, obsáhlou bibliografií a konečně vlastním katalogem a seznamem lokalit.

Úvodní celek nazvaný Pátrání po dávných Keltech (V. Kruta) zahrnuje studii o keltském umění od P. M. Duvala, výklad starověkých literárních pramenů (G.